

CHRONIQUES STRASBOURGEOISES

Januari – maart 2024

Lucas Dikkers & Kris van der Pas *

Samenvatting | Wie aan Straatsburg en de mensenrechten denkt, denkt aan de jurisprudentie van het EHRM. Er gebeurt echter meer mensenrechtelijks in Straatsburg. In deze kroniek wordt verslag gedaan van activiteiten, beslissingen, aanbevelingen en standpunten van alle andere organen die zich binnen het raamwerk van de Raad van Europa bezighouden met mensenrechtenkwesities.

DOI | 10.54195/NTM.19054

Inleiding

Hoewel dit al de tweede kroniek is van dit jaar, is er een belangrijk nieuwtje te melden over de Raad van Europa in 2024: de organisatie bestaat namelijk 75 jaar.¹ Dit jaar zal de organisatie terugblikken op de positieve impact die zij heeft gehad op mensenrechten, democratie en de rechtsstaat, en vooruit kijken naar het werk dat nog gedaan moet worden. Hierover later meer dus. We kunnen u alvast melden dat er een tijdlijn is gemaakt door de Raad van Europa met belangrijke gebeurtenissen tussen 1949 en nu.² Mocht u zich dus nostalgisch voelen, raden wij u zeker aan dit te bekijken.

Een recentere terugblik is geproduceerd door de mensenrechtencommissaris van de Raad van Europa, zij heeft namelijk haar jaarlijkse rapport over 2023 uitgebracht.³ Het rapport is zorgwekkend: de mensenrechtencommissaris is in de conflictgebieden in Oekraïne en in Nagorno-Karabach geweest, waarbij weinig positiefs valt te berichten over de mensenrechtensituatie aldaar. Daarnaast is het geweld tegen LHBTQIA+-personen toegenomen en hebben veel mensen geen toegang tot basisvoorzieningen, zoals passende huisvesting en goede gezondheidszorg. Toch is er ook een sprankje hoop: de bijeenkomst van alle lidstaten in Reykjavik in mei 2023, de verklaring die daar is aangenomen en de inspanningen van ngo's en mensenrechtenverdedigers zijn een *silver lining* volgens de mensenrechtencommissaris.

Voordat wij overgaan tot de grote updates, willen wij ook kort stilstaan bij de reactie van de Raad van Europa op de dood van de Russische oppositieleider Aleksej Navalny. Naast het EHRM hebben allerlei gremia binnen de Raad van Europa zich op enig moment beziggehouden met zijn situatie, waarover wij u al meermaals hebben bericht.⁴ Zijn dood is aanleiding geweest voor de secretaris-generaal en de voorzitters van de Parlementaire Assemblee, het Comité van

■ Mr. L.P. Dikkers is junior docent en promovendus bij de Radboud Universiteit. Mr. K. van der Pas is postdoctoraal onderzoeker bij Tilburg University.

1 Zie '75th anniversary year for the Council of Europe', <https://coe.int/en/web/portal/-/75th%C2%A0anniversary-year-for-the-council-of-europe>, 3 januari 2024.

2 Zie 'United around our values', <https://rm.coe.int/850x2000-rollup-expo-bilingue-hd-sans-traits-de-coupe/1680ae224a>.

3 Mensenrechtencommissaris van de Raad van Europa Dunja Mijatovic (22 januari 2024), 'Annual Activity Report 2023', CommHR (2024)3.

4 Zie bijvoorbeeld L.P. Dikkers & K. van der Pas, 'Chroniques Strasbourgeoises', *NTM/NJCM-Bull.* 2024, p. 74-75; C. Loven & K. van der Pas, 'Chroniques Strasbourgeoises', *NTM/NJCM-Bull.* 2023, p. 274.

Ministers en het Congres van lokale en regionale overheden om een verklaring af te leggen.⁵ Allen benadrukken dat zij gechoqueerd zijn door het nieuws over zijn dood, die veel zegt over de situatie van de democratie en de rechtsstaat in Rusland. De *ministers' deputies* van de Raad van Europa hebben aan het begin van hun bijeenkomst op 21 februari 2024 dan ook een minuut stilte gehouden ter ere van Navalny.⁶

In deze kroniek besteden wij verder onder meer aandacht aan de oorlog in Oekraïne, die inmiddels twee jaar duurt, Azerbeidzjan en de Parlementaire Assemblee, kinderrechten aan de grens van de EU en aan AI in journalistiek.

De oorlog in Oekraïne

Allereerst een voor u een helaas welbekende rubriek in deze kroniek. Op 23 februari 2024 was het precies twee jaar geleden dat Rusland Oekraïne binnenviel. De Raad van Europa stond hier uitgebreid bij stil, door middel van een speciale ceremonie in Straatsburg.⁷ Het volkslied van Oekraïne en het Europese volkslied werden ten gehore gebracht en verscheidene actoren benadrukten dat de Raad van Europa Oekraïne zal blijven steunen in zijn strijd.⁸ Tijdens de ceremonie werd er een kunstwerk onthuld, evenals een expositie met foto's van kinderen die hebben geleden onder de bezetting.⁹ Het bureau van het Congres van lokale en regionale overheden heeft een aparte verklaring aangenomen in het licht van de Russische invasie, waarin de solidariteit van het congres met Oekraïne meermaals wordt onderstreept.¹⁰ Zowel in de verklaring als in de verschillende speeches lag de nadruk op de impact van de oorlog op Oekraïense kinderen.

Deze nadruk heeft concrete uitwerking gekregen op twee wijzen. Allereerst is er een speciale oproep gedaan door de jeugdsector van de Raad van Europa (via de Adviesraad voor jongeren)

- 5 Zie 'Congress President dismayed at the death of Alexey Navalny in Russia', <https://www.coe.int/en/web/portal/-/congress-president-dismayed-at-the-death-of-alexey-navalny-in-russia>, 16 februari 2024; 'Death of Alexei Navalny: Statement by Committee of Ministers' President', <https://www.coe.int/en/web/portal/-/death-of-alexei-navalny-statement-by-committee-of-ministers-president>, 16 februari 2024; "'There is little doubt that the Russian state bears full responsibility for the death of Alexei Navalny", PACE President says', <https://www.coe.int/en/web/portal/-/there-is-little-doubt-that-the-russian-state-bears-full-responsibility-for-the-death-of-alexei-navalny-pace-president-says>, 16 februari 2024; 'Death of Alexei Navalny: Statement by Secretary General Marija Pejčinović Burić', <https://www.coe.int/en/web/portal/-/death-of-alexei-navalny-statement-by-secretary-general-marija-pej%C4%87-buric>, 16 februari 2024.
- 6 Zie 'Minute of silence for Alexei Navalny', <https://www.coe.int/en/web/portal/-/minute-of-silence-for-alexei-navalny>, 21 februari 2024.
- 7 Zie 'Council of Europe marks two years of Russia's war of aggression against Ukraine', <https://www.coe.int/en/web/portal/-/council-of-europe-marks%C2%A0two-years-of-russia-s-war-of-aggression-against-ukraine>, 23 februari 2024.
- 8 Zie 'Russia's full-scale aggression against Ukraine: Two years on. Council of Europe leaders reiterate support and solidarity', <https://www.coe.int/en/web/portal/-/russia-s-full-scale-aggression-against-ukraine-two-years-on-council-of-europe-leaders-reiterate-support-and-solidarity>, 23 februari 2024.
- 9 Zie 'Photo exhibition "The DAWN" on Ukrainian children who suffered under Russian bombardment and occupation opens in Strasbourg', <https://www.coe.int/en/web/portal/-/photo-exhibition-the-dawn-on-ukrainian-children-who-suffered-under-russian-bombardment-and-occupation-opens-in-strasbourg>, 19 februari 2024.
- 10 Congres van lokale en regionale overheden, 'Bureau declaration on the second anniversary of Russian Federation's war against Ukraine', <https://rm.coe.int/bureau-declaration-on-the-second-anniversary-of-russian-federation-s-w/1680ae8ea3>, 12 februari 2024.

voor projecten die de situatie van jongeren in Oekraïne zouden moeten verbeteren.¹¹ In de afgelopen twee jaar zijn er 26 dergelijke projecten al gesteund, deels projecten georganiseerd door Oekraïense jeugdorganisaties en een ander deel door jeugdorganisaties in andere lidstaten met hulp van gevluchte Oekraïense jongeren. U kunt hierbij denken aan projecten in het kader van mentale gezondheid, integratie, en werk. Het idee is dus dat de Raad van Europa deze steun voortzet. Ten tweede heeft de Parlementaire Assemblee een resolutie aangenomen over de naar Rusland gedeporteerde Oekraïense kinderen.¹² Een platform van de Oekraïense overheid heeft beraamd dat er bijna 20.000 kinderen zijn gedeporteerd, waarvan er slechts 388 zijn teruggekeerd naar huis. Deze schrikbarende aantallen maken de urgentie van de situatie pijnlijk duidelijk, en de Parlementaire Assemblee roept alle lidstaten op om mee te werken aan het terugbrengen van de kinderen uit Rusland.

Een terugkerend thema in deze rubriek blijft daarnaast het register voor schade voor Oekraïne. Er is inmiddels een bestuur gekozen voor dit register en er zijn procedurele regels aangenomen, nadat al eerder het statuut werd opgesteld.¹³ Er zijn nu ook categorieën voor soorten schade aangenomen, zoals fysieke schade, ontheemding, schade aan eigendommen, en schade aan cultuurhistorisch erfgoed. Het bestuur zal de claims voor schade beoordelen voordat deze in het register terechtkomen. *To be continued*, dus.

Tot slot kan in deze rubriek gemeld worden dat Rusland zich heeft teruggetrokken uit de Kaderovereenkomst inzake nationale minderheden van de Raad van Europa. Het adviescomité gelieerd aan deze kaderovereenkomst heeft een verklaring afgelegd waarin het de Russische beslissing zeer betreurt.¹⁴ In Rusland wonen zo'n 25 miljoen mensen die behoren tot verschillende nationale minderheden, en het comité is bang dat hun situatie zal verslechteren. Zo zijn mannen uit deze nationale minderheden al oververtegenwoordigd in de Russische krijgsmacht, en wordt er weinig aandacht besteed aan de taal en het onderwijs van deze minderheden. Het comité haalt ook de situatie van Oekraïners die leven in bezet gebied aan als mogelijk onder druk staand. Het adviescomité blijft wel bereid tot dialoog met Rusland.

Azerbeidzjan en de Parlementaire Assemblee

Tijdens de eerste sessie van de Parlementaire Assemblee zijn de zogeheten geloofsbriefjes van Azerbeidzjan aangevochten en niet bekrachtigd.¹⁵ Deze brieven zijn de *credentials* van de Azer-

11 Zie 'Support for young people from Ukraine: special call for 2024 youth organisations projects', <https://www.coe.int/en/web/portal/-/support-for-young-people-from-ukraine-special-call-for-2024-youth-organisations-projects>, 18 januari 2024.

12 Resolutie 2529 van de Parlementaire Assemblee (24 januari 2024), *Situation of children of Ukraine*.

13 Zie 'The Board of the Register of Damage for Ukraine holds its inaugural meeting', <https://www.coe.int/en/web/portal/-/the-board-of-the-register-of-damage-for-ukraine-holds-its-inaugural-meeting>, 14 december 2023. Voor het statuut zie: Comité van Ministers (12 mei 2023), *Resolution establishing the Enlarged Partial Agreement on the Register of Damage Caused by the Aggression of the Russian Federation against Ukraine*, CM/Res(2023)3.

14 Adviescomité Kaderovereenkomst inzake nationale minderheden van de Raad van Europa, 'Statement on the withdrawal of the Russian Federation from the Framework Convention for the Protection of National Minorities', <https://rm.coe.int/acfc-statement-on-the-withdrawal-of-the-russian-federation-from-the-fc/1680ae1cbc>, 12 januari 2024.

15 Resolutie 2527 van de Parlementaire Assemblee (24 januari 2024), *Challenge, on substantive grounds, of the still unratified credentials of the parliamentary delegation of Azerbaijan*.

beidzjaanse vertegenwoordigers in de Parlementaire Assemblée.¹⁶ Reden voor de afwijzing was het niet nakomen van belangrijke verplichtingen die volgen uit lidmaatschap van de Raad van Europa. Te denken valt aan de hiervoor vermelde situatie in Nagorno-Karabach, maar ook het gebrek aan medewerking in toezicht op de verkiezingen door de Parlementaire Assemblée en zorgen over de rechtsstaat in Azerbeidzjan. Het is nogal uniek dat de Parlementaire Assemblée deze brieven van een lid van de Raad van Europa in zijn geheel afwijst om inhoudelijke gronden, het gebeurde namelijk twee keer eerder, in 1969 en 1983.¹⁷ De consequenties hiervan zijn dat Azerbeidzjaanse leden van Parlementaire Assemblée hun taken pas weer kunnen oppakken na een jaar en als Azerbeidzjan voldoet aan de gestelde eisen. Azerbeidzjan blijft wel lid van de Raad van Europa, hoewel uw chroniqueurs zich enigszins zorgen maken om deze status.¹⁸ Slecht voorbeeld van Rusland, dat inmiddels geen lid meer is van de Raad van Europa, doet, mogelijk, slecht volgen...

Kinderrechten aan de grens van de EU

Herhaaldelijk is gebleken dat er werk aan de winkel is om mensenrechten aan de buitengrenzen van de EU te beschermen.¹⁹ Een samenwerkingsverband bestaand uit experts van de Raad van Europa en het EU Agentschap voor fundamentele rechten heeft zich al enkele keren gebogen over dit vraagstuk. Aangezien zowel de rechten voortkomend uit instrumenten van de Raad van Europa als Unierechtelijke regels van belang zijn voor dit probleem, ligt de samenwerking voor de hand. Het doel is om de relevante autoriteiten bewust te maken van hun juridische verplichtingen, en om ze te helpen deze beter te respecteren. Een rapport uit 2020 wees de lidstaten van de Raad van Europa en de EU erop dat zij een plicht hebben om de rechten van vluchtelingen aan de grens te beschermen, ongeacht hun nationaliteit of juridische status. Daaronder valt onder meer het *non-refoulement* beginsel, wat kortgezegd inhoudt dat vluchtelingen niet teruggestuurd mogen worden als er een reëel risico bestaat dat hun recht op leven (artikel 2 EVRM) en/of het folterverbod (artikel 3 EVRM) wordt geschonden. Het samenwerkingsverband merkte al op dat de bescherming van de rechten van kinderen in deze context bijzondere aandacht behoeft, aangezien zij kwetsbaarder zijn dan volwassenen.²⁰ In een nieuwe gezamenlij-

16 Zie Rule 6 van de Rules of Procedure of the Parliamentary Assembly.

17 A. Ailincăi, 'The Parliamentary Assembly of the Council of Europe is at it again. On the Non-Ratification of the Credentials of Azerbaijan's Parliamentary Delegation', Strasbourgobservers.com, 8 maart 2024. Dit gebeurde ten aanzien van Griekenland in 1969 en Turkije in 1983.

18 Zie bijvoorbeeld 'President Ilham Aliyev warns PACE: Azerbaijan will reconsider its participation in Council of Europe and ECHR', <https://en.apa.az/official-news/president-ilham-aliyev-warns-pace-azerbaijan-will-reconsider-its-participation-in-council-of-europe-and-echr-425159>, 1 februari 2024.

19 Zie bijvoorbeeld 'Frontex Failing to Protect People at EU Borders: Stronger Safeguards Vital as Border Agency Expands', <https://www.hrw.org/news/2021/06/23/frontex-failing-protect-people-eu-borders>, 23 juni 2021; 'The EU must not be complicit in the loss of lives at sea and in rights violations at Europe's borders', <https://www.msf.org/eu-must-not-be-complicit-loss-lives-sea>, 16 juni 2023.

20 European Union Agency for Fundamental Rights & Council of Europe, Fundamental rights of refugees, asylum applicants and migrants at the European border, maart 2020, p. 11, beschikbaar via https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-coe-2020-european-law-land-borders_en.pdf.

ke notitie wordt daar nu uitgebreider bij stilgestaan.²¹ De notitie onderstreept dat het belang van het kind als overkoepelend beginsel voorop dient te staan. Verder wordt benadrukt dat kinderen het recht hebben om gehoord te worden. Ook dient de eenheid van de familie van vluchtelingen gerespecteerd te worden. Er wordt daarnaast aandacht besteed aan de manier waarop kinderen opgevangen worden. Opvang moet zo geregeld zijn dat die niet stressvol is en geen trauma's teweegbrengt. Vrijheidsbenaming mag alleen als dat absoluut noodzakelijk is; waar het kinderen betreft is dat al snel een schending van artikel 3 EVRM.²²

De Raad van Europa en *civil society*

Zoals al in eerdere kronieken besproken, werd in 2023 door regeringsleiders en staatshoofden van de lidstaten van de Raad van Europa de Verklaring van Reykjavik aangenomen.²³ Hierin werd onder meer het belang van de betrokkenheid van *civil society* en nationale mensenrechten-instituten bij de Raad van Europa opnieuw bevestigd. 'Civil society is a prerequisite for a functioning democracy', valt in de verklaring te lezen.²⁴ Dat deel van de verklaring heeft nu navolging gekregen. In een op 15 december 2023 gepubliceerde *roadmap* doet de secretaris-generaal van de Raad van Europa voorstellen om invulling te geven aan de interactie met *civil society* in brede zin, voor de periode van 2024 tot en met 2027.²⁵

We bespreken enkele belangrijke punten uit de *roadmap*. Om de interactie tussen *civil society* en de Raad van Europa te verbeteren, dient ten eerste het bewustzijn van het werk van de Raad van Europa vergroot te worden. Een middel daartoe is benadrukken hoe interactie tussen de Raad van Europa en *civil society* in het verleden tot successen heeft geleid. Ten tweede dient de kennis van het instrumentarium van de Raad van Europa verbeterd te worden. Ten derde dient er beter begrip te worden gecreëerd van de bijdrage die *civil society* heeft geleverd aan de successen van de Raad van Europa. De rapporten van ngo's zijn erg belangrijk voor het vaststellen van standaarden en het monitoren van activiteiten van staten. De Parlementaire Assemblee ontvangt bijvoorbeeld een grote hoeveelheid informatie uit rapporten van ngo's en nodigt regelmatig experts uit dergelijke organisaties uit als getuigen in hoorzittingen.²⁶ De *roadmap* besteedt daarnaast aandacht aan het belang van nationale mensenrechteninstituten. Zij zijn een belangrijk koppelstuk tussen de nationale autoriteiten en de Raad van Europa. De

21 Zie 'Protecting children at Europe's borders – new guidance for border officials and other authorities', <https://www.coe.int/en/web/portal/-/protecting-children-at-europe-s-borders-new-guidance-for-border-officials-and-other-authorities> 18 december 2023.

22 European Union Agency for Fundamental Rights & Council of Europe, *Children in migration: fundamental rights at European borders*, december 2023, p. 16-18, beschikbaar via <https://rm.coe.int/prems-162623-gbr-2050-children-in-migration-16x24-web-bat/1680add8c8>.

23 Zie over de verklaring in het algemeen: L. Glas, 'De Verklaring van Reykjavik. United around our values (niets minder, maar ook niet veel meer)' *NTM/NJCM-Bull.* 2023, p. 237-240.

24 4th Summit of Heads of State and Government of the CoE, 16-17 mei 2023, p. 17, beschikbaar via https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=0900001680ab364c.

25 'Secretary General's Roadmap on Civil Society engagement with the Council of Europe', <https://www.coe.int/en/web/portal/-/secretary-general-s-roadmap-on-civil-society-engagement-with-the-council-of-europe> 15 december 2023.

26 'Secretary General's Roadmap on the CoE's Engagement with Civil Society 2024-2027', 12 september 2023, par. 8-11, beschikbaar via https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=0900001680ac8ded,

roadmap roept dan ook op tot verbeterde samenwerking met de nationale mensenrechteninstellingen.²⁷ Het Comité van Ministers heeft al positief op de *roadmap* gereageerd, en heeft opgedragen om een implementatieplan op te stellen.²⁸

Over het bovenstaande heeft de secretaris-generaal bovendien van gedachten gewisseld met vertegenwoordigers van *civil society* organisaties die hebben verklaard graag invulling te willen geven aan de Verklaring van Reykjavik. Zij kunnen zich over het algemeen vinden in de inhoud van de *roadmap*. In de gedachtewisseling met de secretaris-generaal gaven de organisaties aan zich steeds meer zorgen te maken om het kleiner worden van de maatschappelijke ruimte (*civic space*). De lidstaten criminaliseren bijvoorbeeld humanitaire hulp voor migranten steeds meer en zij treden hard op tegen milieu-gerelateerd activisme. Ook is het voor *civil society* organisaties vaak lastig om genoeg financiële middelen aan te trekken om hun activiteiten voort te zetten. De organisaties worden veelal gefinancierd door de overheid, al het wordt steeds moeilijker om financiering voor het procederen over mensenrechtenproblemen te krijgen. De Raad van Europa wordt daarom door de organisaties opgeroepen om in samenwerking met andere internationale organisaties (onder andere de EU) overlappende regels te maken die de maatschappelijke ruimte veiligstelt.²⁹

Bescherming van de natuur

Wat milieu- en natuurbescherming betreft, kunnen bovengenoemde organisaties onder meer gebruik maken van het Verdrag van Bern inzake het behoud van wilde dieren en planten en hun natuurlijk milieu.³⁰ Dat verdrag, dat binnen de Raad van Europa tot stand is gekomen, bestaat dit jaar 45 jaar. Reden om stil te staan bij het nieuwe strategische plan dat het *Standing Committee* bij het verdrag heeft aangenomen om bepaalde doelstellingen met betrekking tot milieubescherming voor 2030 te behalen.³¹ De bedoeling van het plan is om steun te mobiliseren, vooruitgang te boeken en resultaten te beoordelen met betrekking tot vier doelstellingen. Die doelstellingen luiden als volgt: het verbeteren en vergroten van ecosystemen; de status van bedreigde soorten verbeteren; de herwaardering en instandhouding van de bijdragen van wilde dieren en planten en hun natuurlijke leefmilieu aan een gezond leefmilieu; en het beschikbaar stellen van voldoende middelen om de doeleinden van het plan te realiseren.³² In 2024 wordt ook een werkgroep gevormd, bestaande uit lidstaten en waarnemende organisaties, om op de uitvoering van het plan toe te zien.

27 'Secretary General's Roadmap on the CoE's Engagement with Civil Society 2024-2027', 12 september 2023, par. 21-25, beschikbaar via https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=0900001680ac8ded.

28 Ministers' Deputies 1484th meeting, 13 december 2023, beschikbaar via https://search.coe.int/cm/pages/result_details.aspx?objectId=0900001680ada577.

29 'Report of the Secretary General's First Regular Exchange of Views with Civil Society', 15 september 2023, beschikbaar via rm.coe.int/report-first-sg-exchange-with-civil-society-15-september-2023-/1680add61e.

30 Convention on the Conservation of European Wildlife and Natural Habitats (ETS No. 104)

31 'Biodiversity: Bern Convention adopts strategic plan to achieve 2030 targets on nature conservation', beschikbaar via <https://www.coe.int/en/web/portal/-/biodiversity-bern-convention-adopts-strategic-plan-to-achieve-2030-targets-on-nature-conservation> 12 december 2023.

32 Standing Committee, *Strategic Plan for the Bern Convention for the period to 2030*, december 2023, p. 5-6, beschikbaar via <https://rm.coe.int/tpvs18e-2023-strategic-plan-final/1680ada084>.

AI in de journalistiek

Van het milieu gaan we naar het gebruik van AI door journalisten. Het stuurcomité inzake de media- en informatiemaatschappij heeft richtlijnen aangenomen met betrekking tot het gebruik van AI-systemen in de journalistiek.³³ AI-systemen kunnen ingezet worden voor journalistieke doeleinden. Een voor de hand liggend voorbeeld is het genereren van tekst, maar deze systemen kunnen ook gebruikt worden voor vertaling of transcriptie. De richtlijnen onderkennen dat het gebruik van AI-systemen een bijdrage kan leveren aan de journalistiek, maar benadrukken dat het gebruik daarvoor in overeenstemming met journalistieke beroepsethiek en mensenrechten moet zijn. De richtlijnen zijn onder meer bedoeld om dat in goede banen te leiden. Zo dienen nieuwsorganisaties ervoor te waken getrainde journalisten te vervangen door AI-experts. Liever ziet het stuurcomité dat journalisten scholing krijgen om met AI-systemen om te leren gaan. Ook is het belangrijk om redactioneel toezicht te waarborgen om te voorkomen dat er verkeerde informatie wordt gepubliceerd. Dit kan met name gebeuren wanneer er generatieve AI-systemen ingezet worden. Van belang is ook dat de journalistiek transparant is over hoe ze AI-systemen gebruikt.

Implementatienieuws: nieuwe factsheet

De vaste laatste rubriek, het implementatienieuws, is ditmaal kort, maar daarmee niet onbelangrijk. Het tenuitvoerleggingsdepartement van de Raad van Europa heeft een nieuw thematisch *factsheet* gepubliceerd. De *factsheet* bespreekt negentien zaken van het EHRM waarin voortplantingsrechten onderwerp van geschil waren. Het gaat om maatregelen die een tiental staten heeft genomen naar aanleiding van uitspraken van het EHRM met betrekking tot onder andere de bescherming van moeders tegen discriminatie, toegang tot geassisteerde voortplanting, de regulering van thuisbevallingen en abortus.³⁴

33 Council of Europe, *Guidelines on the Responsible Implementation of Artificial Intelligence Systems in Journalism*, maart 2024, beschikbaar via <https://rm.coe.int/cdmsi-2023-014-guidelines-on-the-responsible-implementation-of-artific/1680adb4c6>.

34 Department for the Execution of the Judgments of the ECtHR, *Thematic factsheet on reproductive rights*, december 2023, beschikbaar via <https://rm.coe.int/thematic-factsheet-reproductive-rights-eng/1680adebc3>.